

Enes Ulusoy

28-01-2022

6 minuten

Het luik van realisme naar de basis van het soennisme - deel 1

Er is veel onduidelijkheid over het woord soennisme dat afkomstig is van de Arabische term *al-sunna*. Dit laatste woord is de term die gebruikt wordt om de profetische traditie te beduiden. Het woord soennisme wordt gebruikt om de mainstreammoslims, dus *'ahl al-sunna wa al-jamā'a*, te onderscheiden van de overige sektes binnen de islamitisch-theologische area. Dit betekent dus ook dat deze islamitische sektes niet worden verketterd door de prominente moslimgeleerden. De onduidelijkheid waar ik het over heb, centreert zich bij de oppervlakkige vraag waarom er überhaupt zo een term als soennisme bestaat en waarom deze wordt onderscheiden van sektes, terwijl er maar *één islam* bestaat. Deze probleemstelling kan weer ontvouwd worden tot meerdere subvragen: Waarom zijn er sektes ontstaan en hoe kunnen deze sektes toch binnen de islamitisch-theologische area blijven, terwijl ze zijn afgeweken van het rechte pad? Wie bepaalt er wat tot *'ahl al-sunna wa al-jamā'a* hoort en wat niet? Wie bepaalt welke sekte tot de islamitisch-theologische area behoort en welke niet? In dit artikel probeer ik een tentatief antwoord te geven op deze vraagstukken. Ik hoop hiermee een deel van de theologische onduidelijkheden onder de leergierigen op te helderen en ik vraag Allah ﷻ om dit een boetedoening te maken voor mijn zonden en tekortkomingen. Amin!

1

De ontstaansgeschiedenis van *'ahl al-sunna wa al-jamā'a*

Bij een scherpe blik vallen twee onderdelen op in de benaming *'ahl al-sunna wa al-jamā'a*. Dit zijn: (1) *al-sunna* en (2) *al-jamā'a*. De linguïstische betekenis van het eerste woord is *weg* of *pad*. De terminologische betekenis ervan is de profetische tradities en gewoontes aan uitspraken, handelingen, goedkeuringen en overige toestanden. In deze context wordt dus de methodiek en traditie van de geliefde profeet ﷺ bedoeld en als toevoeging daaraan de traditie van de vier rechtgeleide kaliefen: Abu Bakr, 'Omar, 'Othman en 'Ali. Dit is ook wat de

geliefde profeet ﷺ vaker heeft benadrukt, zoals in de beroemde hadith: “Wie van jullie blijft leven, zal na mij vele meningsverschillen zien. Klamp je vast aan mijn traditie en de traditie van de rechtgeleide kaliefen. Klamp je daaraan vast en bijt eraan met je kiezen.”¹ Hieruit blijkt dus dat de benaming *’ahl al-sunna* degenen behelst die de traditie van de profeet ﷺ en zijn vier kaliefen volgen. Deze benaming is een tegenpool van *’ahl al-bid’a* welke degenen moet voorstellen die afwijken van de voornoemde tradities. Het tweede onderdeel van de benaming is *al-jamā’a*. Naar het Nederlands vertaald: een grote groep mensen of een gemeenschap met eenzelfde doel. In deze context betekent het een grote groep aan moslims die het onderling met elkaar eens zijn over de fundamentele aspecten van het geloof en dezelfde positie innemen omtrent de primaire kwesties van de islam. Daartegenover staan de benamingen *’ahl al-firqa* of *aṣḥāb al-shudhūd* welke wel verschillen of afwijken in de primaire zaken van de islam. In een andere hadith staat: “Sluit je aan bij de grote groep en kijk uit voor de afwijkende groep. De satan is met de enkeling. Hij is verder verwijderd van twee mensen. Wie het middenstuk van het paradijs wenst, moet de grote groep aanhouden. Wie blij wordt van zijn goede daad en verergerd wordt door zijn zonden, dat is een ware gelovige.”²

De benaming *’ahl al-sunna wa al-jamā’a* is terug te voeren naar de tijd van de metgezellen. Waarin de eerste conflicten verschenen als gevolg van de sluipmoord op de derde kalief ‘Othman ibn ‘Affan. Dit conflict werd in het kalifaat van ‘Ali ibn Abi Talib groter en heftiger door de vleierij en intriges van de hypocrieten. Dit hevige conflict resulteerde in bepaalde meningsverschillen met betrekking tot primaire kwesties van de islam. Het conflict bracht logischerwijs diverse partijen tot stand waarbij elke partij zijn eigen ideologische opvattingen begon te formuleren om zichzelf te rechtvaardigen en de tegenpartij te verketteren en te elimineren. Hierdoor weken ze af van de voornoemde tradities van de profeet ﷺ en de vier rechtgeleide kaliefen. De overtreffende meerderheid vond de waarheid bij ‘Ali ibn Abi Talib. Zijn achterban, de sjiieten, waren oorspronkelijk slechts een politieke beweging die als de voorstanders van ‘Ali bekend waren. Door de intriges van hypocrieten en crypto’s zoals

¹ Overgeleverd onder meer door Imam Abu Dawud en Imam Tirmidhi.

² Overgeleverd door Imam Tirmidhi.

‘Abdullah ibn Saba’ evolueerde deze beweging in een radicale beweging. Tegenover ‘Ali stond de groepering van de khawarij die weer in opstand gingen tegen ‘Ali en hem verketterden. Om de geredde groep aan te wijzen, werd hierdoor de benaming *‘ahl al-sunna wa al-jamā‘a* geïmplementeerd om een duidelijk onderscheid te maken tussen de mainstreammoslims en de heterodoxen, zoals de sjiieten en de khawarij.

Imam al-Bukhari citeert in zijn beroemde hadith-collectie de volgende uitspraak van Sa’id ibn al-Musayyab: “De eerste burgeroorlog, dus de moord op ‘Othman, begon en liet niemand over van *aṣḥāb al-badr*³. Daarna begon de tweede burgeroorlog, dus *al-ḥarra*⁴, en liet niemand over van *aṣḥāb al-hudaybiya*. Daarna begon de derde burgeroorlog en deze liet geen enkele metgezel over.”⁵ De khawarij en de sjiieten ontstonden in de eerste burgeroorlog. De qadariyya en de murji’a ontstonden in de tweede burgeroorlog. De jahmiyya en soortgelijke sektes verschenen na de derde burgeroorlog. Dit waren de eerste sektes die hun eigen innovatieve ideologieën hadden ontwikkeld door de politieke conflicten die ze hadden meegemaakt en als antwoord op hun tegenstanders om hunzelf te rechtvaardigen. Als weerlegging op deze sektes en om *‘ahl al-sunna wa al-jamā‘a* te verdedigen, ontstonden er ook scholen en methodieken binnen de mainstreammoslims die niet waren afgeweken van het rechte pad. Een groep onder de geleerden sloot zich aan bij de hadithgeleerden en werden *al-‘athariyya* genoemd. Een andere groep geleerden sloot zich aan bij Imam Abu Hasen al-Ash’ari en deze werden *al-ash‘ariyya* genoemd. En een derde groep schaarde zich tot de school van Imam Abu Mansur al-Maturidi welke bekend stond als *al-māturīdiyya*. Elk van deze drie scholen gaf zich de benaming *‘ahl al-sunna wa al-jamā‘a* zonder de andere twee uit te sluiten of te verketteren, sterker nog, ze erkenden elkaar met respect.

De drie scholen waren territoriaal verdeeld onder de moslims. Zo waren *al-ash‘ariyya* voornamelijk aanwezig in Khorasan, Irak, Sham. Dus *‘ahl al-sunna wa al-jamā‘a* werd in deze gebieden vertegenwoordigd door *al-ash‘ariyya*. De school van *al-māturīdiyya* heerste als vertegenwoordiger van *‘ahl al-sunna wa al-jamā‘a* voornamelijk in Transoxanië (Mawara

³ Dit zijn de metgezellen die hadden meegedaan aan de veldslag van Badr.

⁴ De veldslag tegen de Yazid ibn Mu’awiya.

⁵ Overgeleverd door Imam al-Bukhari.

al-Nahr). De methodiek van *al-`athariyya* kwam voornamelijk voor onder de hadithgeleerden en een groot deel van de Hambali geleerden.⁶

De oorzaken van theologische verschillen

De theologische geschillen onder de moslims kennen een aantal hoofdoorzaken. Deze geschillen kunnen we in twee categorieën weergeven:

1. De verschillen tussen *`ahl al-sunna wa al-jamā`a* en de overige sektes.
2. De verschillen tussen de drie scholen van *`ahl al-sunna wa al-jamā`a* onderling.

De verschillen van de eerste categorie worden meestal veroorzaakt door één van de volgende zaken⁷:

1. Het hanteren van louter het verstand of de voorkeur geven aan het verstand boven de religieuze berichten, zoals de mu'tazila deed.
2. Het beïnvloed worden door of geïnspireerd worden op de twijfels van Joden en christenen of de filosofische opvattingen van de majus of de sabians.
3. De complotten en intriges tegen de islam. Deze werden, en worden nu nog steeds, door bepaalde pseudo-bekeerlingen uitgevoerd. Voorbeelden zijn:
 - a. Bedoeïenen die zich bekeerden tot de islam, omdat ze blindelings anderen volgden.
 - b. Polytheïsten die zich bekeerden van zoroastrisme en mandeïsme, in het bijzonder in de tijden van expansie, uit onder andere eigenbelang.

⁶ Zie *lawāmi' al-anwār al-bahiyya* van Imam Muhammad ibn Ahmad al-Saffarini, *al-farq bayn al-firaq* van Imam Abdulqahir al-Baghdadi, *sharḥ 'aqida ibn al-ḥājib* van Imam Ibn al-Subki, *ithāf al-sāda* van Imam al-Zabidi. De passages zijn opgenomen uit *mafḥūm 'ahl al-sunna wa al-jamā'a bayn al-tawsī' wa al-taḍyīq* van Shaykh Muhammad Abu al-Fath al-Bayanuni.

⁷ Zie voor nadere toelichting over dit onderwerp ons artikel "Fundamenten van kufr en bid'a" op onze website: www.madrasah-darulerkam.nl/mediatheek/artikelen.

- c. Joden die zich schijnbaar bekeerden tot de islam, maar in de werkelijkheid niet geloofden. Zij waren ook steeds de cruciale actor in het ophitsen van de bovengenoemde twee groepen tegen de moslims.⁸

Wat betreft de verschillen van de tweede categorie, namelijk de theologische verschillen tussen de drie scholen van *'ahl al-sunna wa al-jamā'a* onderling, de oorzaken hiervan zijn niet anders dan de oorzaken van de juridische meningsverschillen tussen de moslimjuristen.⁹ Deze verschillen behoren allemaal tot de secundaire kwesties en niet tot de primaire kwesties van de islam. De hoofdoorzaken van deze verschillen waren:

1. De meerduidigheid van sommige religieuze bewijzen.
2. Het verschillen van de intelligentie en methodiek van de geleerden.

Al in de tijd van de metgezellen verschenen deze theologische en juridische verschillen zonder dat het betrekking had op de hoofdzaken van de islam. Een voorbeeld van een theologisch verschil was het vraagstuk of de profeet ﷺ Allah ﷻ had gezien of niet tijdens de hemelreis. Een ander voorbeeld was het verschil over de betekenis van *al-kursi*. Een ander voorbeeld is het meningsverschil over hoeveel keer in totaal geblazen zal worden aan de bazuin en wat de periode is tussen deze momenten. Nog een voorbeeld is wat de exacte volgorde van de gebeurtenissen op de Dag der Opstanding is. Op deze manier kunnen we een reeks aan theologische meningsverschillen opsommen die al in de tijd van de metgezellen aanwezig waren, maar niemand berispte elkaar hierover, omdat deze meningsverschillen betrekking hebben op de secundaire kwesties van de islam.

⁸ Degenen die zich tegenover deze feiten onaangenaam voelen of deze bestempelen als complottheorieën, verwijs ik naar de islamitische literatuur over het sektarisme. Hierin zijn er talloze voorbeelden te vinden van zogenaamde bekeerlingen die de islam probeerden te onthoofden met het zwaard van de islam. Deze types verschijnen "heel toevallig" steeds opnieuw uit de Joodse kringen. Dit is tevens een Koranisch feit. Daarenboven is dit niet alleen bekrachtigd door de moslimgeleerden, maar ook door Joodse geleerden zelf. Ik verwijs je hiervoor onder meer naar het meesterwerk *min 'abr al-tārīkh fi al-kayd li al-islām* van de grootgeleerde Shaykh Muhammad Zahid al-Kawthari en naar het boek *The Secret Jews* van de Duits-Amerikaanse rabbijn professor Joachim Prinz. In de afgelopen eeuwen manifesteerde dit Joodse complot zich opnieuw onder het mom van oriëntalistiek en islamologie om de pseudo-feiten over de islam in de naam van wetenschap uit te roepen aan de (moslim)wereld. Een aantal singuliere actoren in de afgelopen twee eeuwen: Ignaz Goldziher, Snouck Hurgronje, Josef Horowitz, Arminius Vambéry, Moiz Cohen Tekinalp, Max von Oppenheim, Joseph Schacht, Maxime Rodinson, Bernard Lewis.

⁹ Zie voor uitgebreide informatie over de juridische meningsverschillen en de wetscholen ons artikel "Wetscholen en meningsverschillen in de islam" op onze website.

De uitspraak dat de meningsverschillen binnen *'ahl al-sunna wa al-jamā'a* alleen in juridische kwesties kunnen voorkomen en niet in theologische kwesties, klopt dus niet. Het is beter om te zeggen dat de meningsverschillen binnen *'ahl al-sunna wa al-jamā'a* alleen voorkomen in de bijzaken en niet in de hoofdzaken van de islam. De hoofd- en bijzaken van de islam vereisten bepaalde kwaliteiten aan de bewijzen. De rangschikking van bewijzen worden conform deze kwaliteiten gedaan. Als een bepaald bewijs schort aan een vereiste kwaliteit, dan heeft dit invloed op de bewijsbaarheid ervan. Deze kwaliteiten zijn als volgt:

1. Het bewijs is meerduidig. Dit is *ẓanni al-dalāla*.
2. Het bewijs is eenduidig. Dit is *qaṭ'i al-dalāla*.
3. Het bewijs is betwistbaar. Dit is *ẓanni al-thubūt*.
4. Het bewijs is onbetwistbaar. Dit is *qaṭ'i al-thubūt*.

We kunnen dit als volgt weergeven in een tabel:

	Waarschijnlijk (<i>ẓanni</i>)	Zeker (<i>qaṭ'i</i>)
Duiding (<i>dalāla</i>)	meerduidig (<i>ẓanni al-dalāla</i>)	eenduidig (<i>qaṭ'i al-dalāla</i>)
Authenticiteit (<i>thubūt</i>)	betwistbaar (<i>ẓanni al-thubūt</i>)	onbetwistbaar (<i>qaṭ'i al-thubūt</i>)

Een bijzaak is iets wat gebaseerd is op een bewijs dat in ieder geval *ẓanni al-thubūt* en eventueel *ẓanni al-dalāla* is. Een hoofdzaak is iets wat gebaseerd is op een bewijs dat in ieder geval *qaṭ'i al-thubūt* en eventueel *qaṭ'i al-dalāla* is. Als het bewijs *qaṭ'i al-thubūt* is, maar tegelijkertijd *ẓanni al-dalāla*, dan staat het oorspronkelijk vast, maar dan heeft het meningsverschil betrekking op de bedoeling en betekenis van dat bewijs. Als we het verschil over *al-kursi* als voorbeeld nemen, dan kunnen we in ieder geval zeggen dat *al-kursi* vaststaat met de Koran en hierdoor het bewijs ervan *qaṭ'i al-thubūt* is, maar de duiding van het bewijs is meerduidig waardoor het tegelijkertijd *ẓanni al-dalāla* is. Daarom is er een meningsverschil onder de geleerden over de hoedanigheid en betekenis van *al-kursi*. Dit meningsverschil is legitiem en heeft geen betrekking op de fundamenteën.

Het bestaan van *al-kursi* is echter wel een hoofdzaak, omdat het vaststaat met een onomstotelijk bewijs, namelijk de Koran. De Koran is van begin tot eind *qaṭ' i al-thubūt*, maar niet altijd *qaṭ' i al-dalāla*. Hierdoor kunnen er meningsverschillen ontstaan over de betekenis van bepaalde Koranverzen wat zeer natuurlijk is. Hetzelfde geldt voor alle *aḥādīth* die met *tawātur* (massatransmissie) tot ons zijn gekomen. Dit wordt ook wel *al-khabar al-mutawātir* genoemd. Het woord *khabar* betekent 'bericht' in het Arabisch. Het woord *mutawātir* is iets wat heel veel achterelkaar komt. Zo een soort bericht is dus middels massatransmissie tot ons gekomen. De terminologische betekenis van *al-khabar al-mutawātir* is iets wat is overgeleverd door een groot aantal mensen waardoor het volgens de gewoonte onmogelijk wordt dat deze mensen met elkaar hebben afgesproken om deze overlevering te verzinnen. Er is een aantal voorwaarden dat eerst aanwezig moet zijn, voordat een bepaalde overlevering tot de categorie van *al-khabar al-mutawātir* kan behoren. Dat zijn vier voorwaarden:

1. Dat het bericht overgeleverd wordt door een groot aantal mensen.
2. Dat deze veelvuldigheid in elke schakel van de overleveraarsketen aanwezig is.
3. Dat het volgens de gewoonte onmogelijk is dat de overleveraars kunnen afspreken om het bericht te verzinnen.
4. Dat alle overleveraars hun bericht op hun zintuigen baseren.

Een bericht dat voldoet aan deze voorwaarden verschaft zekere kennis. Dit betekent dus dat de authenticiteit van dit bericht onbetwistbaar is (*qaṭ' i al-thubūt*). Als zo een bericht afkomstig is van de profeet ﷺ, dan is het een plicht van elke moslim om daarin te geloven. Dit bericht kan zowel tekstueel als inhoudelijk middels massatransmissie tot ons gekomen zijn. Een bericht dat niet voldoet aan de bovenstaande eisen wordt *al-khabar al-wāḥid* genoemd, dus een bericht dat door enkelingen is overgeleverd.

Rationele argumenten kunnen ook dienen als eenduidige en/of onbetwistbare bewijzen. In de gehele islamitische religie is er geen enkele absurditeit aanwezig. De Koran verwijst heel vaak naar het gezond verstand en leert ons om ook gebruik te maken van de gezonde ratio

(*al-‘aql al-salīm*). Allah ﷻ openbaart in de Koran wat neerkomt op: “Hebben jullie geen verstand dat jullie verwijst naar Allah?”¹⁰

Er zijn vijf lagen van de ‘*aqīda*

In het vorige subhoofdstuk hebben we de kwaliteiten van bewijzen gezien. Op basis van deze kwaliteiten is het mogelijk om te zeggen of een bepaald bewijs bindend is en zekere kennis verschaft. Het oordeel van de inhoud van een bewijs wordt dus op deze manier bepaald. Gebaseerd op deze diversiteit van de bewijzen is het mogelijk om de theologische onderwerpen, die uit deze bewijzen voortvloeien, te categoriseren in vijf lagen.¹¹ Dit zijn de volgende vijf lagen:

1. Kwesties waarvan het niet weten leidt tot ongelooft, zoals het bestaan van Allah ﷻ, Zijn eenheid en het profeetschap van de profeet Mohammed ﷺ.
2. Kwesties waarvan het ontkennen tot ongelooft en het niet weten tot zondigen leidt, zoals de contingentie van de materie.
3. Kwesties waarvan het ontkennen een ernstige dwaling is en het niet weten leidt tot zondigen. Soms kan de ontkenning ervan leiden tot ongelooft.
4. Kwesties waarvan het ontkennen een zonde is en het niet weten ervan geëxcuseerd is.
5. Kwesties waarover tegenstrijdig lijkende overleveringen zijn waardoor er meningsverschillen zijn ontstaan onder de geleerden, zoals het vraagstuk over wat er zal gebeuren met een overleden persoon die niets heeft gehoord van de islam.

De kwesties van de eerste drie lagen kunnen alleen vast komen te staan met bewijzen die *qaṭ‘i al-thubūt* én *qaṭ‘i al-dalāla* zijn. De kwesties van de vierde en vijfde laag zijn gebaseerd op bewijzen die niet *qaṭ‘i al-thubūt* zijn of wel *qaṭ‘i al-thubūt* zijn, maar niet *qaṭ‘i al-dalāla*. Dit betekent dat *al-khabar al-wāḥid* (het bericht van enkelingen) ook als bewijs kan dienen in ‘*aqīda*, maar wel alleen in de ‘*aqīda*-kwesties die behoren tot laag 4 en 5. Allah ﷻ beveelt ons

¹⁰ Koran, 23:80. Zie tafsir van Imam Ibn Kathir in de uitleg van dit vers.

¹¹ Zie ‘*aqīda imām al-ash‘ari ayna hiya min ‘aqa‘id al-salaf* van shaykh Muhammed Salih al-Ghursi.

in de Koran om met inzicht en zekerheid te geloven. Er mag niet eens sprake zijn van een kleine hoeveelheid twijfel in de geloofsfundamenten, maar dat heeft dus betrekking op de eerste drie lagen. De heterodoxe stromingen ontstaan voornamelijk door hun misvattingen, dwaalbegrippen en corrupte interpretaties in de kwesties van de eerste drie lagen. De meningsverschillen tussen de drie legitieme theologische scholen binnen *'ahl al-sunna wa al-jamā'a* hebben absoluut geen betrekking op de kwesties van de eerste drie lagen. Hun meningsverschillen gaan voornamelijk over de zaken van de vierde en de vijfde laag.

De drie theologische scholen binnen *'ahl al-sunna wa al-jamā'a*

Er zijn, zoals eerder vermeld, drie legitieme scholen binnen *'ahl al-sunna wa al-jamā'a*. De overige theologische methodieken vallen buiten het soennisme en zijn dus geadopteerd door de sektes die afwijken van *'ahl al-sunna wa al-jamā'a*. Deze sektes zijn te veel om op te noemen. De belangrijkste ervan zijn in het vorige subhoofdstuk aan bod gekomen. Het gaat ons in de eerste instantie om de drie legitieme scholen in de islamitische geloofsleer. Het is zeer belangrijk om in notendop te beschrijven aan de studenten van kennis wie de vertegenwoordigers van deze drie legitieme theologische scholen zijn en wat hun methodiek is. Hieronder volgt een beknopte achtergrondinformatie per school:

1. *al-madrasa al-athariyya*: de leden van deze school zijn de geleerden die hun methodes en bewijsvoeringen in theologische kwesties reduceren tot de Koran, Sunna en *ijmā'* (consensus). De hantering van de ratio in het ontrafelen van zowel theologische als juridische vraagstukken laten ze volledig achterwege. De meest vooraanstaande geleerde van deze school is de supergeleerde en de vader der asceten Imam Ahmad ibn Hambal (gest. 241 AH). Er zijn geleerden vóór hem die bekend stonden met deze methodiek, maar Imam Ahmad blonk uit door onder meer zijn standvastige houding tegenover de mu'tazila die in zijn tijd de officiële staatsideologie werd. Imam Ahmad moest hierdoor ernstig leed doorstaan en mishandelingen meemaken. **Een significante annotatie** hier is dat deze methodiek niet verward moet worden met de neo-salafitische (wahabitische) methode waarbij dubbelzinnige teksten letterlijk worden genomen, antropomorfisme wordt bevestigd,

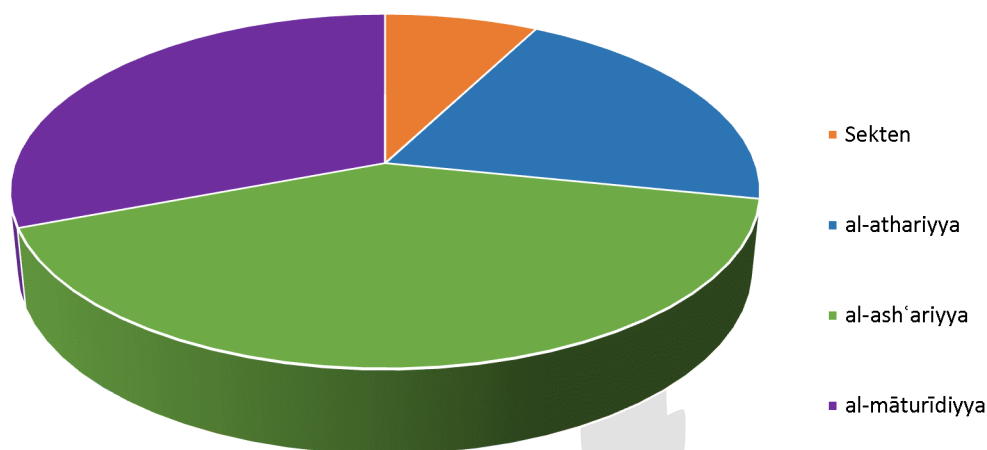
en radicale houding wordt ingenomen bij het verketteren van andersdenkenden.¹²

Imam Ahmad is namelijk verre van deze corrupte praktijken.

2. *al-madrasa al-ash'ariyya*: de leden van deze school zijn geleerden die zich in theologische kwesties niet alleen beperken tot de Koran, Sunna en *ijmā'*, maar zij maken ook gebruik van rationele argumentaties zodanig dat het niet haaks staat op de voornoemde bronnen, dus de Koran, Sunna en en *ijmā'*. De vooraanstaande geleerde van deze school is Imam Abu Hasen al-Ash'ari (gest. 324 AH) wiens stamboom teruggaat tot de gezegende metgezel Abu Musa al-Ash'ari. Imam al-Ash'ari leerde de rationele bewijstechnieken van zijn leraar Abu 'Ali al-Jubba'i, een vooraanstaande geleerde van mu'tazila. Daarna nam Imam al-Ash'ari afstand van deze sekte en kondigde dit aan. Gelijk daarna begon Imam al-Ash'ari deze sekte zelfs te weerleggen en schreef boeken hierover.
3. *al-madrasa al-māturīdiyya*: deze school verschilt methodologisch bijna niet van de vorige school, behalve in een reeks theologische bijzaken. De meeste leden van deze school zijn hanafi-geleerden. De meest vooraanstaande geleerde van deze school is Imam Abu Mansur al-Maturidi (gest. 333 AH). Hij heeft zijn bewijsvoeringen en methodes voornamelijk gebaseerd op die van Imam Abu Hanifa.

¹² Dit zijn slechts een paar kenmerken van neo-salafi's (wahabi's). Zij schrijven zich toe aan de vrome voorgangers en, in het bijzonder, aan Imam Ahmad ibn Hambal, omdat hun prominente religieuze leider Ibn Taymiyya een Hambali was. Het is niet nieuw dat antropomorfisten zich associeerden met Imam Ahmad. Voor Ibn Taymiyya waren zogenaamde Hambali geleerden zoals Qadi Abu Ya'la en Ibn al-Zaghuni al actief bezig met het misbruiken van de naam van Imam Ahmad om hun dwaling te verspreiden onder de mensen. Maar deze mensen werden weer door Hambali geleerden zelf ontmaskerd, zoals Imam 'Abdurrahman ibn al-Jawzi. Het is daarnaast wel belangrijk om te weten dat de neo-salafi's (wahabi's) niet homogeen zijn en absoluut niet tot ongelovigen worden verklaard door de vooraanstaande moslimgeleerden, maar ze behoren **niet** tot de soennitisch-theologische sfeer.

De islamitisch-theologische area

In het bovenstaande cirkeldiagram is de islamitisch-theologische area weergegeven met alle bijbehorende onderdelen. De sekten (oranje), dus de stromingen die afwijken van *'ahl al-sunna wa al-jamā'a*, maken ook een onderdeel uit van deze area, want ze behoren tot *al-milla al-islāmiyya* oftewel *'ahl al-qibla* en zijn geen ongelovigen. De *ash'ari* school (groen) vormt de meerderheid, want de meeste islamgeleerden hingen deze school aan in hun theologische methodologie. Daarna is de grootste school *al-māturīdiyya* (paars) en daarna *al-athariyya* (blauw).

Wordt vervolgd...